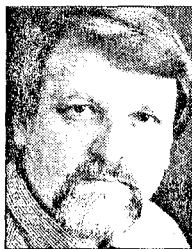

Kjuus-saken

Ap
3/2-96

YTRINGSFRIHETEN: Er det her grensen bør trekkes?

BERNT
HAGTVET

Professor i statsvitenskap ved UiO

Det finnes gode argumenter for å hevde at ytringsfriheten i demokratier bør herske mest mulig uinnskrenket. Flere vitner har fremført dem i Kjuus-saken. Toleranse består i å tåle også de mest motbydelige meninger. Jack Erik Kjuus står for dem.

Man kan hevde at i et land som vårt må slike oppfatninger slås ved stemmeurnen og i debatt. Man kan også argumentere strategisk og si at det er best at slike muggoppfatninger får komme frem i lyset og stå der i all sin grellhet. Men – det finnes også gode argumenter for å trekke en grense ved nettopp saker av Kjuus' kategori.

Ytringsfrihetens begrunnelse er at den setter oss i stand til sammen å søke sannheten. Fordi ingen er ufeilbarlig er ytringsfriheten et testredskap for å sikre kvalitetskontroll på våre oppfatninger. Uten å høre på andre har vi heller intet kildegrunnlag for å forme våre egne oppfatninger. Og å kjempe for den annens rett til å være uenig med oss hører til demokratiets grunnforutsetninger. I argumenter av denne type klinger ekkoet fra både Voltaire og John Stuart Mill.

Men det grunnleggende premiss for denne felles sannhetssøken, så å si, er at det eksisterer en grunnleggende *likhet* i samtalesituasjonen. Ingen har noe patent på sannhet, ingen stiller med noen form for erkjennelsesforrang i utgangspunktet. Bare det beste argument bør bli normgivende. Hudfarve, etnisk opprinnelse, språk, bosted, kjønn, så vel som skonommer og kroppslukt er irrelevant for vurderingen av denne fundamentale likhet vi deler som erkjennende vesener. Her er menneskerettighetssidens kjerne.

Avkledd alle forskjønnende omskrivninger: å si at enkelte typer mennesker skal tvangssteriliseres fordi de ikke deler flertallets et-

nisk-kulturelle kjennetegn, er uttrykk for et fascistisk menneskesyn. Dette bør sies klart, slektskapet er åpenbart.

Dette skrives før dommen over Kjuus er kjent. La oss tenke oss at Kjuus hadde sagt at jødene avkom burde tvangssteriliseres fordi de er u-norske og bidrar til å ødelegge landets renhet. Da ville han kanskje ha blitt dømt fordi det da ville ha dreid seg om en identifiserbar gruppe. Hvor ville en rett trekke grensene for hva som må pådømmes og hva som ikke skal pådømmes av slike primitive meninger?

Drøven som han er – det blir slike folk når de omgås paragrafer – sier Kjuus at han ikke er rasist. Det vet han er fellende. Men at bare noen skal gjøres til gjenstand for tvangssterilisering, impliserer naturligvis at noen er fundamentalt av lavere byrd i forhold til de rene nordmenn. Om dette er rasisme eller ikke, er et semantisk spørsmål. Jeg mener ja.

Det kan argumenteres etter mitt syn konsistent for at Kjuus ved å brennemerke enkeltgrupper som egnet til tvangssterilisering har brutt den mest grunnleggende forutsetning for at også han skal kunne bli beskyttet av ytringsfrihetsverdien, nemlig *likeverdighetsnormen*. Det vil si at han har fratatt andre samtalepartnere den rett han gir seg selv. Det er brudd på en av demokratiets grunnnormer.

Det følger ikke logisk av dette resonnement at Kjuus bør straffedømmes. Her kan det fremføres argumenter mot og for. Men hvis han blir dømt, ville det gi et sterkt signal om at han ved å brennemerke grupper slik han har gjort, har trådt over en anstendighetsgrense som går til selve nerven av demokratiet, nemlig idéen om et kommunikasjonsfellesskap spunnet rundt alle borgeres fundamentale likhet som moralske og erkjennende personer. Overtres denne grensen, er vi rykket et skritt nærmere en brutalisering av den felles samtale. Ingen er tjent med det.

Bernt Hagtvet